

Jože Jelenc in Franc Potočnik Maistrova borca za severno mejo

Po zaslugi generala Maistra in njegovih soborcev je bil razčiščen položaj v Mariboru in na meji tako imenovane Spodnje Štajerske. S peščico vojakov in častnikov je general Maister pridobil slovenske vojaške obveznike in iz njih oblikoval enote, ki so zavarovale severno mejo od Radgone do Dravograda. Podobni ukrepi so bili storjeni na Koroškem. Toda tu je general hotel zavarovati slovensko ozemlje z obvezniki in prostovoljci. Vendar njegovi nameni niso naleteli na razumevanje in podporo slovenske vlade in političnih strank. Takratni voditelji so se obnašali oportunistično, omahljivo in strahopetno. Capljali so za dogodki in niso pokazali prave zrelosti za usodo slovenskega naroda. Pričakovali so, da bo položaj pravično rešen za zeleno mizo. Pa ni bil, in priložnost je bila zapravljena za vselej. Zato smo dolžni izraziti vse priznanje za dosežene uspehe le generalu Maistru ter njegovim soborcem in prostovoljcem, ki so hrabro in pošteno opravili svoje zgodovinsko poslanstvo.

Žal se zelo hitro izgublja spomin na tiste davne dni pred več kot 80 leti. V Sloveniji je živih le še pet borcev, ki jim je v resnici bilo srce za severno mejo, za ukradeno slovensko zemljo, za ljudi in domovino. Spodobi se, da jih naštejemo:

Friderik Kralj, rojen 1900, živi v Mariboru;

Pavel Kralj, rojen 1899, živi v Zagozdacu pri Starem trgu ob Kolpi;

Alojz Poličnik, rojen 1899, živi v Solčavi v Logarski dolini;

Simon Sodja, rojen 1899, živi na Blejski Dobravi;

Alojz Igličar, rojen 1899, živi v Retečah pri Škofji Loki.

Jože Jelenc iz Bukovščice in Franc Potočnik iz Krivega Brda nad Lušo pa sta leta 1998 umrla, zato ju bomo v njun spomin in zahvalo v tem prispevku na kratko predstavili.

JOŽE JELENC (1898–1998)

Jože Jelenc iz Bukovščice v Selški dolini je bil do svoje smrti najstarejši Maistrov borec. Komaj so mu minila najrosnejša leta, je izbruhnila prva svetovna vojna. Najprej je bil še premlad, sedemnajstega leta pa mu vpoklic v vojsko ni več prizanašal. Poslali so ga na soško fronto, na Krn. Vojno je srečno preživel in se vrnil domov, vendar le za kratek čas, kajti takrat so se začeli spori za severno mejo. Razumel je dolg do domovine, zato sta bila z bratom Janezom med prvimi prostovoljci.

General Maistra je osebno poznal. S hvaležnostjo se ga je spominjal in pripovedoval, kako trda je predla borcem in kako lačni so bili, dokler ni prišel general Maister in napravil red.

Jože Jelenc leta 1917

Njegove želje so se ujemale z voljo naroda in borcev, le osrednja oblast je zatajila, ker v resnici ni dihala slovensko.

V bojih za severno mejo so bili dnevi potuhnjeno mirni, noči pa zverinsko divje in nevarne. Jože Jelenc je bil v težkih časih vedno vztrajen in odločen in smrti pred smrtjo ni priznal. Bil je sobojevnik *Franca Potočnika* iz Krivega Brda, ki mu je ob stoletnici poslal z lepo pisavo napisano voščilnico z naslednjo vsebino: *«Dragi prijatelj Jože! Za tvoj stoti rojstni dan Ti želim vse najboljše, zdravja in zadovoljstva za čas, mogoče še za leta življenja, ki ti jih je določil Stvarnik. Lepo pozdravljam Tebe in vse Tvoje... Veš težko pišem...»*

Maistrovi borci so držali skupaj, podobno razmišljali in se tudi obiskovali. Vedeli so, da so vest in spomin naroda, globoko v sebi pa čutili priznanje ljudi za opravljeno delo. Žal jih živi le še za prste ene roke, med njimi iz naše občine Alojz Igličar iz Reteč pri Škofji Loki.

Družina Jožeta Jelenca leta 1948

Ko je bilo Jožetu osemindvajset let, se je poročil s Koreniškovo Francko iz bližnjega zaselka Dunaja. V prvih dvanajstih letih se jima je rodilo enajst otrok, od katerih jih živi še deset. Leta 1976 sta praznovala zlato poroko, dve leti zatem pa mu je žena umrla.

V njegovem življenju ni bilo časa za sedenje v senci. Polurni dnevni počitek pa mu je bil potreben kot hrana. Življenjske poti ni začel s prednostjo pred drugimi. Prej obratno. Je pa z delom in vztrajnostjo vse doprinesel. Časi so bili trdi in za preživetje tako velike družine je bilo treba krepko poprijeti in zaslužiti še kakšen dodaten dinar. Žgal je apno, postavljaj oglarske kope, pozimi pa izdeloval in popravljaj kmetijsko orodje ter pletel košare. Ob vsem obilnem delu je še našel čas in bil nekaj let v domači vasi cerkveni ključar. Ljudje so ga imeli radi. Bil je pravičen in poštenja ne bi zamenjal za nobeno bogastvo.

Otroci so ga vikali in ga večkrat letno tudi obiskali. Na svetega Jožefa pa so skupaj praznovali njegov in mamin god. Takrat je bilo pri Jelenčevih, po domače pri Jakcu, najlepše.

Do pozne starosti je bil dobrega zdravja in trden kot dren. Z redoljubnostjo si je izboljšal pogoje za stoletno življenje. Slabih razvad, kot so pijača, kajenje in kartaenje, ni imel. Veliko je hodil peš in bil kos svojim otrokom do pozne starosti. Delo mu je bilo prej v razvedrilo kot v breme. Zgodaj je vstajal, po kosilu pa si tudi ob obilici dela privoščil krajši počitek. Najraje je jedel domačo kmečko hrano, ki jo danes strokovnjaki priporočajo za zdravje in dobro počutje, npr.: repo, zelje, žgance, ješprenj, mleko, krhlevo vodo ipd. Za posamezne obroke: zajtrk, malico, kosilo in večerjo je imel točno določene ure, tako kot za spanje, molitev in nedeljsko mašo. Z otroci je bil dober, se z njimi igral, jim izdeloval igrače, pri delu pa jih je vzpod-

Stoletnico je Jože Jelenc praznoval med najmlajšimi

bujal. Vzgajal je na različne načine, tudi takrat, ko se je pogovarjal z ženo, sosedom, delal v gozdu, krmil živino ali bral časopis. Uspehov otrok se je odkritosrčno veselil. Vedno, tudi v najtežjih časih je mislil na svojo družino. Zato ni razumel, da ljudje v vojni pozabijo na dom in molitev.

Ko se je Jožetu Jelencu bližala okrogla obletnica, so mu moči začele neusmiljeno pešati. Tudi vzpodbude prijateljev in vzorna skrb domačih, mu niso več pomagale in po stotih letih in štirinajstih dnevih je vse okrog sebe zapustil in za zmeraj odšel.

FRANC POTOČNIK (1899–1998)

Franc Potočnik se je rodil v prejšnjem stoletju. Bil je nezakonski. Mati Polona si je zaradi finančnih težav poiskala službo na Jesenicah, sam pa je ostal pri stari mami in teti Rezi v Luši nad Škofjo Loko. Bil je bister in se je naučil brati že pred vstopom v osnovno šolo. S sedmim letom je šel k mami na Jesenice in tam končal tri razrede osnovne šole, četrtega pa opravil v Marijanišču v Ljubljani. Bil je podhranjen in v domu so se bali, da bi zbolel. Zato so mu za priboljšek odobrili pol litra mleka dnevno. Cenil je to dobroto in če je le nanesla beseda, je povedal, kaj vse mu je to pomenilo.

V Marijanišču se je srečeval s pomembnimi ljudmi tistega časa: predstojnikom doma in prelatom Andrejem Kalanom, pisateljem in politikom Izidorjem Cankarjem in pogostim obiskovalcem našega doma, pisateljem Ivanom Cankarjem. Rad je bral njihova dela. Pri srcu mu je bil zlasti Ivan Cankar. Mnoga njegova dela je znal na pamet. Ko sem se 11. julija 1998 pogovarjal s Potočnikom, mi je med drugim povedal tole:

»Kot šolar sem opazoval pisatelja Ivana Cankarja. Deloval mi je zelo skromno, skoraj nebogljen in nisem si mogel misliti, da tako lepo piše.«

Franc Potočnik se je rad pogovarjal o pomembnih Slovencih, npr.: Izidorju in Ivanu Cankarju, Ivanu Dolencu, Dragu Ulagi, Antonu Trstenjaku, Leonu Štuklju in drugih. Toda, ko je nanesla beseda na njegovega poveljnika, generala Maistra, je dobesedno zažarel. O njem je pripovedoval pomembne stvari in podrobnosti, samo da bi potrdil njegove velike zgodovinske zasluge v boju za severno mejo. Prav preroško je povedal tudi tole: *»Če bomo Slovenci kot narod obstali, bodo ljudje čez 100 ali 200 let vedeli o Maistru in njegovih borcih več, kot vedo danes.«*

Vinko Jensterle, pred časom tajnik društva borcev za severno mejo, mi je ob neki priložnosti rekel: *»Veš, Potočnik ni bil kar tako, on je bil zelo razgledan,*

Franc Potočnik kot dijak I. državne gimnazije

informiran, in je natančno vedel, kaj je prav in kaj ne. V sebi je imel vse razčiščeno, zato je bila njegova beseda jasna in razumljiva.

Živel je skromno, skoraj neopazno, čeprav ga je zanimalo vse okoli njega: ljudje, narava, spremembe in napredek. Nekatera njegova razmišljanja in stališča, ki sem jih zapisal med in po srečanjih z njim, bom na kratko povzel.

»Na starost se nisem nikoli posebno pripravljaj. Nasprotno, živel sem svoje življenje. Umik mojih navad je bil več kot 45 let zelo stabilen. Vse je bilo zelo naravno in brez sile. Nikdar nisem natanko vedel, koliko sem zdrav in koliko bolan. Po moji pameti bi se skrb za zdravje morala začeti pri 20 letih. Kadil in popival nisem nikoli. Če pa sem bil moker in premražen, sem popil vroč čaj z žganjem. Jeza, žalost in strah človeku škodijo. Na zdravnikove nasvete sem veliko dal in jih upošteval. Ljudje ne bomo nikoli brez bolezni, zato bodo zdravniki vedno potrebni. Rad sem imel ljudi in se z njimi pogovarjal. Čudil sem se le tistim, ki so prišli na obisk, se usedli in molčali, kot bi prišli kropit. Vse življenje sem bil radoveden, zato sem veliko bral. Če sem bral sam, sem si vse zapomnil, če pa mi je bral kdo drug, mi je šlo na spanje in na koncu nisem vedel za kaj gre. Rad sem delal na kmetiji, še posebej v gozdu. Tam vlada mir, red in morala. Zemljo sem imel za sveto stvar. Do 90. leta sem jo obdeloval z veliko ljubeznijo. Potem pa sem vse skrbi prepustil drugim in živel mirno in brez misli, kako bo, ko me več ne bo. Lepo bo, če bom dočakal 100 let. To je že zelo blizu, morda pa bo?

Dosegel sem visoko starost, čeprav me je življenje brusilo na vse načine. Tako prva, kot druga svetovna vojna sta bili hudi, polni trpljenja, strahu in nevarnosti. Smrt je bila stalno v bližini, vzela mi je ženo in mater otrokom. Ko sem razmišljal o vojni, življenju in smrti, sem sklenil, da bom pomagal vsem: partizanom, Nemcem in domobrancem, kajti vsi so radi živeli in vsak je imel koga, ki je mislil nanj. Prepričan sem, da je največji greh, če komu vzameš življenje iz hudobije. Zase nisem iskal pravice, bolele pa me je krivica, ki so jo živeli Slovenci izven naših meja. Prosto-voljno sem šel v boj za te ljudi in ukrade-no slovensko zemljo. Nekaj nas je še živih borcev za severno mejo. Stari smo okrog 100 let. Z našim odbajanjem pa se izgublja tudi živ spomin na tiste davne dni pred 80 leti. Naš poveljnik, general Maister, je bil pameten mož. Imel je velike načrte, ki pa mu žal niso v celoti uspeli. Smo pa kljub temu pridobili lep kos slovenske zemlje. Ja, general Maister je naš ponos! Živel sem v težkih časih, 5 let sem bil vojak, z ženo sva imela 11 otrok., 54 let pa sem že vdovec. Za tako življenje pa moraš biti premišljen, pogumen in zdrav.«

Med soborci v Admontu leta 1918

Leta 1980 - takrat še živeči Maistrovi borci

Trdno sem bil prepričan, da bo Franc Potočnik, na kartico se nam je vedno podpisal *stari Jernaj*, zanesljivo dočakal 100 let. Pa ni šlo. Izteklo se mu je samo 28 dni prej, zame pa kljub temu ostaja stoletnik s Krivega Brda nad Lušo.

Alojza Igličarja ni v uradnem seznamu borcev za severno mejo, čeprav ima vse dokaze in priznanja, da je bil med prostovoljci generala Maistra. Razlog za ta položaj ni dejanske, ampak formalne narave. Nastal je 1970. leta, ob izidu zakona o izenačitvi borcev NOB in borcev za severno mejo. Če bi se na podlagi tega zakona Anton Igličar uradno prijavil kot borec za severno mejo, bi bila zadeva o vpisu v uradni seznam tudi zanj dokončno urejena. Žal se to ni zgodilo, čeprav so njegove zasluge dejansko enake zaslugam vseh ostalih borcev za severno mejo. Naša dolžnost je, da to vemo in da ga kot borca stoletnika spoštujemo in ob naslednji priložnosti tudi javno predstavimo.

Viri:

- Roman *«GENERAL MAISTER»*, avtor Jože Hudales, Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana, 1981
- *SPOMINSKI ZBORNIK* ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo, več avtorjev, tiskarna Pomurski tisk, Murska Sobota, 1979
- Izdaja *ZNAMENITI SLOVENCİ «RUDOLF MAISTER»*, avtor Bruno Hartman, tiskarna Partizanska knjiga, Ljubljana, 1989
- «Sto let Maistrovega borca», članek Janeza Zrneca, *Slovenske novice*, Ljubljana, 2. marec 1998
- Osebni arhiv in spominska pripoved Justine Jelenc, 1999
- Osebni arhiv in spominska pripoved Lojzke Potočnik, 1999
- Spominska pripoved in osebni arhiv Vinka Jensterleta, 1999
- Osebni arhiv Ivana Križnarja